

TARTU ÜLIKOOLI VILJANDI KULTUURIAKADEEMIA

Etenduskunstide osakond

Teatrikunsti visuaaltehnoloogia dekoraator-butafoori eriala

Ülle Saluvere

**DEKORAATOR-BUTAFOORI TÖID RAKVERE
TEATRI 2017. AASTA JÕULUMAA LOOMISEL**

Lõputöö

Praktilise töö juhendaja: Eveli Varik (Rakvere Teatri peakunstnik)

Kirjaliku töö juhendaja: Kersti Rattus (TÜ VKA maalimise lektor)

Kaitsmisele lubatud .....

(Juhendaja allkiri)

Viljandi 2018

SISUKORD

SISSEJUHATUS	3
1. DEKORAATORI ERIALAST	4
2. JÕULUMAA	5
2.1 Jõulumaa traditsioon Rakvere Teatris	5
2.2. 2017. aasta jõulumaa	6
3. TEGEVUSTE KIRJELDUSED.....	15
3. 1. Minu tegevuste ajaline ülevaade.	15
3.2. Esemed ja nende valmistamine	16
3.2.1. Hampelmannid	16
3.2.2. Hobused.....	18
3.2.3. Fototaust	23
3.3. Teised tegevused jõulumaa juures	24
3.4. Sildid jõulumaale	28
KOKKUVÕTE	30
KASUTATUD ALLIKAD	32
SUMMARY.....	33

SISSEJUHATUS

Oma Viljandi Kultuuriakadeemia dekoraator-butafoori eriala lõputöö loov-praktilise osa teostasin Rakvere Teatris laste jõuluetenduse „Timbu-Limbu“ juurde kuuluva jõulumaa loomisel. Minu ülesanne oli olla kunstniku abiliseks selles protsessis.

Jõulumaa on väljaspool teatrisaali publikule mõeldud ruume hõlmav projekt, mille ettevalmistamisega puutusin kokku juba kaks aastat varem Rakveres praktiliselt olles. Siis küll osaliselt, sest teine osa tegevusi ning ülesandeid oli tookord seotud samal ajal ettevalmistatavate etendustega. Nägin võimalust saada terviklikum kogemus. Kuna mul on eelnevast kunstiõpetaja haridus ja ma töötan ka aastaid sellel erialal, siis juba sellega seoses on ikka aegajalt vaja üritusteks ruume kujundada. Rakveres oli võimalus osaleda tunduvalt mahukamas kujundamisprotsessis ja seda teises kontekstis – teatris, kunstniku käe all. Kuigi jõulumaa loomise puhul oli tegemist tavaruumidega, mitte „lavaruumiga“, kasutasime teatri vahendeid ning võimalusi. Eesmärgiks oli olla kunstnikule võimalikult palju abiks ning seejuure täiendada oma kogemustepagasit. Lisaks olid mul meeldivad muljed Rakvere teatri miljööst ja inimestest, mulle sobis koostöö peakunstnik Eveli Varikuga.

Lõputöö kirjaliku osa eesmärgiks on anda analüütiline ülevaade oma jõulumaa seotud tegemistest. Esimeses peatükis peatun dekoraatori ametinimetuse tähendusel. See on oluline mõistmaks, millise iseloomuga olid minu ülesanded praktilise töö juures. Teises peatükis tutvustan jõulumaa kontseptsiooni üldiselt ning eraldi 2017. aasta oma. Kolmas osa kajastab minu osalust ja panust jõulumaa tarvis asjade tegemisel ja nädalasel paigaldusperioodil.

1. DEKORAATORI ERIALAST

Dekoraator meie eriala nimetuses on mind tihtilugu selle tähenduse ja sisu üle mõtlema pannud. Põhjuseks oma lõputöös seda küsimust puudutada oli probleem, millise ameti alla liigitub minu paigaldamisaasta tegevus jõulumaal. Teema hakkas kirjutamise käigus hargnema ja nüüd, kirjatöö lõplikus variandis on mul tänu oma kirjaliku osa juhendajale Kersti Rattusele arusaamine, mida siinkohal jagada.

Ametinimetus „dekoraator“ on tulnud „dekoratsioonide valmistajast“, seega on ta inimene, kes valmistab dekoratsioone ja varasematel aegadel neid ka välja mõtles. Meie eriala puhul peetaksegi eelkõige silmas seotus teatriga ja sealjuures lavaruumiga. Seal luuakse tähendused loo, näitleja, laval kasutatavate esemete vaheliste suhetega. Peale teatri on seda sõna hakatud kasutama igapäevaruumis dekoratsioone loova ja valmistava inimese kohta, kes loob tähendusi toetudes kultuurilistele koodidele.

Viimasele tähendusele vastavaid dekoraatoreid õpetatakse Tartu Kunstikoolis ja Kuressaare Ametikoolis. Näiteks Tartu kunstikooli kodulehel öeldakse, et dekoraator kujundab (dekoreerib) ruumi pidades silmas koha, meediumi ja sündmuse eripära. (Tartu Kunstikool 2018) See on ka mind segadusse ajanud, sest varasematel aastatel olen oma tegemistes just peamiselt sellise rolliga kokku puutunud. Teatri dekoraator võib täita mõlemat rolli, kutsestandardiski on kirjas, et „teostab kujundusi vastavalt oma töökohale (nt etendusasutus, televisioon, muuseum, reklaamibüroo): teeb teatri,- filmi- ja telelavastuste kujundusi, valmistab muuseumite, kaubandusettevõtete jt tellimustele vastavalt kujunduselemente.“ (Kutsekoda, 2018)

Siinkohal ongi oluline teha vahet, kas tegeletakse lava- või tavaruumiga. Sellest erinevusest olen ma küll aru saanud, aga seni ei olnud teadvustanud sõnastamisel selget vahetegemise vajadust. Sellest erinevusest kirjutamine võiks olla kellegi seminaritöö teemaks.

2. JÕULUMAA

2.1 Jõulumaa traditsioon Rakvere Teatris

Käesolevas alapeatükis toetun Ott Karulini doktoritööle, milles ta on väga põhjalikult käsitlenud ning analüüsinud Rakvere Teatriga seonduvat aastatel 1985-2009.

Esimene jõulumaa oli Rakvere Teatris 1996. aastal, kui peanäitejuhiks asus Üllar Saaremäe ja direktoriks Indrek Saar. See sai uue juhtkonna iga-aastaseks tulusaks traditsiooniks. Jõulumaa nimetuse alla koonduvad etendus, mängumaa teatri publikufuajees ja kinke jagav jõuluvana. Vahele jäi vaid 2004. aasta, mil teatrimaja oli remondis. (2013, lk 151)

Üllar Saaremäe peanäitejuhiks olemise ajal kasvas eelmiste juhtidega võrreldes oluliselt just lastelavastuste arv ning nende osakaal repertuaaris. Kasv tuli eelkõige tänu jõulumaade traditsioonile. Lastelavastuste arvu suurenemine kasvatas ka publikuarvu. (samas, lk 166-167)

See kinnitab väidet, et teater peab vastama inimeste ootustele, et erinevate inimeste soovid peaksid kajastuma teatri repertuaaris. (Klaats, 1995)

„Kindlad reeglipärasused on ka Rakvere Teatri lastelavastuste alusmaterjalides. Jõulumaalavastused on üldjuhul tuntud muinasjuttude töötused, vaid kahel aastal on sellest reeglist hälbitud: 2006. aastal esietendus erandlikuna väikeses saalis Andres Noormetsa „Lumumm” (lavastaja Peeter Rästas) ning suures saalis püüti samal ajal pakkuda jõulumaa vastet täiskasvanutele Urmas Lennuki kirjutatud „Casanovat” (lavastaja Hardi Volmer), kus publik osales valmiva filmi massistseenides ning sai pärast kosutavat õhtusööki vahepeal kokku monteeritud filmi ka vaadata; 2009. aastal mängiti jõulumaal Andry Ervaldi - Urmas Lennuki algupäraselt muinaslugu „Jäneste kirik”.“ (2013, lk 169) Lastele mõeldud jõuluetendused on enamasti ühes vaatuses, mille lõpus tulevad jõuluvana, kellel on igale saalisolijale kingitus. Selleks on mõni Rakvere Teatri logoga ese (näiteks sall, randmepael, taskulamp vms). Enne ja pärast etendust saavad lapsed mängida suure maja

publikuruumidesse ehitatud jõulumaal, mille atraktsioonid on mingil moel seotud lavastuse maailmaga. (samas, lk 169)

Oma töös kasutan väljendit jõulumaa nii kogu sündmuse kui ka mängumaa kohta, sest see on kõige rohkem kasutuses (kasutavad nii Karulin kui teatri inimesed). Peale selle ei oleks ka päris õige mängumaa, täpsem oleks isegi öelda tegevusmaa, sest peale mängimise saab seal ka joonistada, meisterdada, näituseid vaadata jne. See sõna kõlab aga harjumatult.

2.2. 2017. aasta jõulumaa

Lähteülesanne

Rakvere Teatril on kaks saali. Laste jõluetendus toimub suures ja täiskasvanute etendused paralleelselt väikeses saalis. Lasteetenduseks oli „Timbu-Limbu“. Selles Kalju Kanguri kirjutatud loos on tegelasteks mänguasjad Kasetohu-lossist (näiteks nukk Timbu-Limbu, üleskeeratav koer Muki, puunukk Pimpelsang). (Apollo, 2018) Nagu juba öeldud, on väljaspool saali, jõulumaal toimuv mingil moel seotud lavastusega. Kuna esitatavas loos olid tegelasteks mänguasjad oli jõulumaa teemaks „Mänguasjade loss“. Sellest tulenevalt püüti võimalikult paljud atraktsioonid mingil moel siduda mänguasja-teemaga.

Hõlmatud ruumid

Etenduse juurde kuuluv jõulumaa paigutub suure saali garderoobi, trepihalli korrustele ning publikule mõeldud koridoridesse. Teatrisse tulles esimeseks ruumiks ongi garderoob, kust saab esimesele korrusele kahte spiraaljalt kulgevat sümmeetrilist treppi pidi, mis viivad trepihalli ja sealt omakorda edasi saali rõdude korrusele, tehes seejuures kaks keerdu. Poole peal tekivad suuremad nagu rõduservaga mademed. Tekkiv trepifuajee on kõrge ruum ning see kasutatakse ka ära. Trepifuajee vastas, üle koridori on saali tagumine uks ja kahele poole jäävad nn jalutuskoridorid, mis pööravad saali külgedele. Trepil poolt tulles vasakpoolsest saab kohvikusse, selle põhiosa kõrvalt omakorda veidi kõrgemasse, niššina eralduvasse ruumi. Sinna saab nii kohviku poolt, kui otse koridorist. Kohvikust saab ka otse majast välja ning teatri enda inimesed kasutavad seda teed, mitte läbi garderoobi liikumist. Selle koridori lõpus asuvad paljud personali poolt kasutatavad ruumid, mis teeb ruumi tihedalt läbikäidavaks. Seetõttu paigutatakse siia atraktsioonid, mida aktiivne liikumine ei häiri.

Meelelahutus- ja tegevusvõimalused

Nagu jõulumaa kui sündmuse osas on juba pikk traditsioon, on omad tavad ka publikuruumidesse tegevuste valimisel ja paigutamisel. Laste puhul ei ole ju mõeldav seda teha näiteks ilma kohviku või liikumist võimaldavate atraktsioonideta. Valiku puhul peab silmas pidama, et publik on erinevate huvidega ja paigutamise puhul, et ruumid on erinevate võimalustega.

Nii nagu varemgi, sai ka selle hooaja jõulumaa puhul garderoobi **meisterdamise laud** (Joonis 1), esimesele korrusele trepifuajeesse ehitud **kuusk**, vasakpoolsesse koridori **buffet** kohviku laiendusena, saali kõrvale tekkivale suuremale seinapinnale paberid **joonistamiseks**, ning aktiivsemate tegevuste ala. Parempoolsesse koridori tuli näituste ala.

Joonis 1. Meisterdamise laud. (Autori foto)

Lisaks traditsioonilistele lahendustele toodi garderoobis treppide vahelisele alale **heinad**, kus võis möllata. Sellel korrusel lähtuti vanema aja lihtsamast (talulikumast) stiilist. Algne plaan oli heinapakkidest objekt ronimiseks. Saadi aga suured rullid, mis ronimiseks ei olnud nii head ning need tuli lahti harutada. Heintega haakusid ratsutamiseks mõeldud **kepphobused**. (Joonis 2) Meisterdamise algseteks variantideks olid rätinukud ning vurrid. Arutades võimalusi, millest vurre teha jõuti ka seal vurride asemel hoopis nn kepphobuste mudelini (vanadest teatriplakatitest välja lõigatud kaks hobusepeakujuulist detaili tuli kleepida kokku nii, et trükipinnaga pool jääb sisse, kahe detaili vahele varreks grilltikk, väljapoole jäävale puhtale poolele võis oma hobusepea joonistada).

Joonis 2. Kepphobused. (Autori foto)

Joonis 3. Hampelmannid. (Autori foto)

Trepihalli mõeldi lisaks kuusele laest rippuma hularõngad, millest kahelt poolt trepi rõduservaga mademetelt saaks **paberlennukeid** läbi visata. Et lennukid allpool olijatele pähe ei kukuks, tuli rõngaste alla kinnitada kangas. Veel said rõduservade külge riputatud suured kapa-plaadist **hampelmannid** (Joonis 3), mida esimeselt korruselt tõmmata sai. Treppide ülemisse otsa, saali rõdude esisesse ruumi tuli **tantsutuba** (selline kaasaegne, kus on värvilised tuled ja liikuda võid ekraanilt näidatava järgi).

Joonis 4. Fotonurk. (Autori foto)

Joonis 5. Grimminurk. (Autori foto)

Et **fotonurgas** (Joonis 4) võiks ennast jäädvustada ka teatraalsemal kujul, sai koridoris selle vastu paigutatud **grimminurk** (Joonis 5) – peeglija tualettkapp ja riiul, kuhu panna parukaid, aksessuaare (kotte, kübaraid) jne.

Vasakpoolse koridori **tegevuste osasse** tulid rippuma pikad **trikotaažist venivad torud** (Joonis 6). Need olid mõeldud selleks, et neisse sisse pugeda ja siis erinevaid nägusid teha ning kujusid võtta. Meenub ju lapsepõlvest suka pähetõmbamine, kui lõbus see oli, kui naljakad olid detailideta ilmed? Sinna kõrvale said rippuma ämbrid, millesse pisikeste mänguasjadega võis **täpsust visata** (Joonis 7). Et asi keerulisem oleks, võis ämbrid liikuma lükata. Ruumi kõige kaugemasse otsa moodustati annetuseks kogutud mänguasjadest suur hunnik ehk „pallimere“ laadselt „**mänguasjameri**“ (Joonis 8). Eriti mänguasjalise muljega nurga saavutamiseks sai neid ka riputuskonksude abil seinte peale pandud. Üks eriti suur **karu** oli **kallistamiseks** (Joonis 9). Selle paigaldamiseks pidid õmblejad valmistama sobivad traksid.

Joonis 6. Trikotaažist torud. (Autori foto)

Joonis 7. Ämbrid täpsusviseteks. (Autori foto)

Joonis 8. „Mänguasjameri.“ (Autori foto)

Joonis 9. Kallistamise karu. (Autori foto)

Näituste ala oli planeeritud saali tagumisest uksest alates koridori sellesse osasse, kust läbi käivad vajadusel vaid teatri töötajad. Vaatamiseks väljapandud mänguasjad tulid **Virumaa Muuseumite** kogudest (Joonis 10) ning erinevatelt kollektsionääridelt. Muuseumist saadeti põhiliselt eri ajastu nukke. Alla garderoobi sai aga nendelt üks vitriin talulike mänguasjadega (näiteks puust kündja, väga vana tillukene kaltsunukk, õlgedest nukk jvm). Kolleksionääridest olid esindatud mitu noort (8-12 aastased) **Littlest Pet Shop**'ide kogujat (Joonis 11), **portselannukke** koguv Riina Lõbu Avinurmest (Joonised 12-13), tõeline **lego**-fanaatik Mangus Põllmaa (Joonis 14), ja Heli Mänd oma **mänguasjadega** (Joonised 15-17). Temal olid lisaks väga erinevatele nukkudele ka vankrid, nõud, mööbliesemed jne .

Joonis 10. Nukud Virumaa Muuseumitest. (Autori foto)

Joonis 11. Littlest Pet Shop'id. (Autori foto)

Joonis 12. Portselannukud. (Autori foto)

Joonis 13. Portselannukud. (Autori foto)

Joonis14. Lego kolleksioon. (Autori foto)

Joonis 15. Heli Mänd mänguasjad. (Autori foto)

Joonised 16 ja 17. Heli Mänd mänguasjad. (Autori fotod)

Eksponeerimispinnad

Planeeritud näituseosa pidi tulema saali uksest paremal pool olevasse koridori. Kunstniku plaan oli paigutada vaheldumisi riiulitega alad ja alad, mis näeks rohkem tubade möödi välja - antiiksema mööbli ja detailidega (näiteks küünlajalg, ahi) portselannukkude jaoks ning eklektilisem Heli Mäni kogule. Nii saigi tehtud ja nendes eksponeeriti mänguasju olemasoleval **mööblil**. Seda käisime valimas teatri laos, varasemate etenduste ning ürituste varudest. Muuseumist saadi laenuks klaasist **vitriinkappe** (neli lauakõrgust ja kolm kõrgemat, mille riiulid olid samuti klaasist), millega plaanisime mänguasju paigutada ka mujale vabamatesse kohtadesse, sest need olid kinnise ehitusega. Koridori seinas olevast niššist eemaldasime seal tavapärastel olevad näitlejate ja muu teatri personali fotod ning paigutasime sinna ja samasuguses nišši kõrvalseinas suurema osa Pet Shop'idest. Legode koguja oli mõnede oma asjade puhul ise eksponeerimise lahendanud, teised paigutasime vitriinkappidesse või riiulitele. **Riiuleid** oli teatris ja kasutada andis enda omi ka raamatukogu.

Projektiga seotud inimesed ja töökorraldus

Jõulumaa tegevuste osa loomisega seotud inimeste hulk ei olnud väga suur. Eestvedajateks olid teatri **peakunstnik** (edaspidi kunstnik) Eveli Varik ja **projektijuht** Helen Solovjev. Lavastusega tegelev meeskond, sealhulgas majakunstnik Helen Padu, olid seotud oma ettevalmistustega. Nii kunstnikul kui projektijuhil oli paralleelselt ka muid ülesandeid. Näiteks vastutas kunstnik lisaks näituste eest (väikese saali publikuruumidesse tuli kahe klaasikunstniku väljapanek ja pilte vahetati ka suure maja kohvikus). Väikese saali etendusel oli eraldi kunstnik, kes tegi nii saali kujunduse, kui ka aitas seda teostada.

Jõulumaa teema tuletatakse tavaliselt lavastusest. Mida teha, kuhu mingi asi paigutada, millest midagi teha, kust midagi selle jaoks juurde on vaja hankida pannakse paika ühise arutelu käigus. See on pidevalt muutuv ning täiustuv protsess. Selleks ajaks (alates 14.11.2017), kui mina nende tegemistega liitusin, oli kunstnikul ja projektijuhil paika pandud teema, põhiplaan atraktsioonide sisu ning paigutus, kokku lepitud, kelle käest saab juurde vitriine – riuleid, millised kollektsioonid tulevad näitusele. Projekt arenes konstruktiivse arutelu ning tegevuse käigus. Detaile tuli juurde juba esimese, mulle plaanitud tutvustava koosistumise juures. Seal sai ka läbi arutatud orienteeruv tegemiste graafik. Ettevalmistused käisid kuni ülesseadmise nädalani (04.-08.12.2017). See on nädal enne jõululavastuse esietendust (09.12.2017 kell 11.00). Sel nädalal ei toimunud suures saalis etendusi, sest jõulumaad ettevalmistavad tegevused käivad ju ruumides, kus publik liigub enne ning pärast etendust ja vaheaegadel.

Kujundamine ja ülesseadmine on ikka olnud kunstniku ülesanne. Tegelikult on nii, et kiireloomuliste ülesannetega tegelesid need, kellel selleks just võimalust oli - ka kunstnik sõlmis kokkuleppeid ja käis näiteks töömeestega koos riuleid toomas. Projektijuht aitas meil jällegi Pet Shop'eid paika panna. Paigaldusnädalal olid meil abiks ka kolm-neli töömeest. Vajadusel aitasid ja olid vastutulelikud kõik maja inimesed (lavastus- ja haldusjuht, tema abi, õmblejad, kes tegid karule traksit, valgustaja, kes andis lisaks oma pikendusjuhtme jne; isegi kohviku naised, kes meile ennast ise appi pakkusid). Ka käisid sellel viimasel nädalal vabatahtlikena paar tundi päevas aitamas kohaliku näiteringi 3-4 tüdrukut. Ka minu esimene kogemus jõulumaaga oli kaks aastat tagasi praktika raames abiks käies.

Kuigi Rakvere Teatri jõulumaa tervikuna on projekt, mis toob teatrile raha sisse, siis tegevuste osa üritatakse teha minimaalse **eelarvega**. Kujundamiste jaoks (taas)kasutatakse olemasolevaid võimalusi ning materjale, igasuguseid jääke. See eeldab leidlikkust. Osteti kulumaterjale, mida ikka vaja läheb: polte, ämbrid, skalpelli terad jne. Teatril on muidugi omad võimalused mööbli- ja rekvisiidiladude näol. Näitus saadakse ka peaaegu niisama.

Ajaliselt tegi jõulumaa loomise keeruliseks asjaolu, et kogu väljamõeldud ja varem valmis tehtud asjade paikapanemiseks oli vaid viis päeva. Kõike ei olnud võimalik täpselt ette läbi mõelda, sest tegevuse käigus ilmnes asju, millega ei teadnud arvestada. Siin tuli olla paindlik ning kiiresti reageeriv, tuli teha parasjagu kõige pakilisemaid asju või seda, mida

teha sai. Mõned ideed jäid ajapuuduses üldse realiseerimata. Kindlasti jättis see pisut jälje ka tulemusele.

3. TEGEVUSTE KIRJELDUSED

3. 1. Minu tegevuste ajaline ülevaade.

Minu lõputöö loov-praktilise osa tegemised jäid ajavahemikku 14.11.-08.12.2017. Sellest Rakveres kohapeal olin 14.-17.11.2017 ja 04.-08.12.2017, aga ka nende nädalate vahelisel ajal tegelesin vajalike esemete valmistamisega. Kohe esimese nädala esimese päeva hommikul (siis 14.11) toimuski arutelu kunstniku ja jõulumaa projektijuhiga, kus tutvusin konkreetse jõulumaa kontseptsiooniga ning sai paika pandud minu ülesanded ning tegemised. Selleks ajaks oli olemas kava, mis „atraktsioonid“ tulemas on, erinevateks tegevusteks mõeldud alade jaotus, kokkulepped kollektsionääridega ja inimestega, kes olid lubanud aidata lisariulite, vitriinide ja heina osas. See oli ettevalmistuste periood, kus tegime vastavalt plaanile vajalikke atraktsioone ning teisi eeltöid. Põhiosa vaatluse all oleval nädalal ajast tegelesin treppihalli planeeritud hampelmannide valmistamisega. Aga aitasin ka teha šabloone, lõigata välja rätinukkude jaoks riidetükke jne, kunstnikule kaasa mõelda, kuidas midagi teha.

Rakveres oldud kahe nädala vahelisel ajal valmistasin kodus hobused. Otsisin üles ja korrastasin kunagi maalitud fototausta.

Teisel Rakveres oldud nädal tegelesin paigaldamise ja teiste töödega, mida tuli teha juba jõulumaa ruumides. See oli nädal enne jõululavastuse esietendust (09.12.2017 kell 11.00). Tegemist oli väga tiheda ning intensiivse perioodiga, üks päev kujunes vist isegi pikemaks, kui 12 tundi. Sellise intensiivsuse juures ei olnud enam mahti kirja panna, mida millal tehti, mis kui palju aega võttis. Tegevused põimusid ajaliselt – kui üks tegevus takerdus mingil põhjusel, oli kohe midagi muud teha.

3.2. Esemed ja nende valmistamine

3.2.1. Hampelmannid

Trepihalli olid planeeritud suured kapa-plaadist hampelmannid. See oli esimene töö, millega tegelema ausin. Koos kunstnikuga valisime välja **mänguasjategelased**, keda võiks kujutada. Jäime karu, nuku, narri ja legomehikese juurde (Joonised 18-21). Viimasel tegelasel on iseloomulik kuju, teiste kohta tegi kunstnik aga kiirelt visandid oma nägemusest nende kuju osas. Ta tegi tähelepaneku, et millegipärast tuleb tal esimesena pähe pooleldi külgvaates karu. Kuna see oli harjumuspärasest pisut teistmoodi, otsustasin jääda selle juurde, et kõik tegelased oleks ka natukene olemuselt erinevad. See tegi küll pärast keerulisemaks nende ideaalselt liikuma saamise.

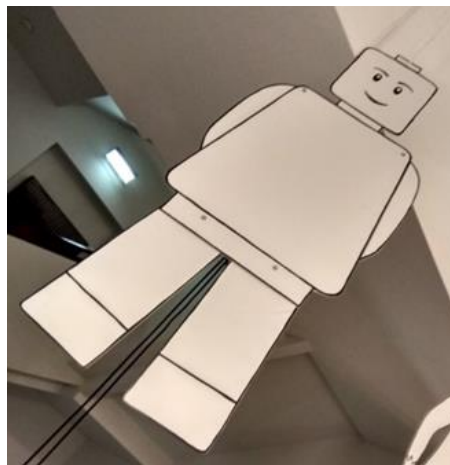
Joonis 18. Karu. (Autori foto)

Joonis 19. Nukk. (Autori foto)

Joonis 20. Narr. (Autori foto)

Joonis 21. Lego-mehike. (Autori foto)

Olen kunagi väikest hampellmanni teinud ning vaatasin üle internetis pakutavad õpetused. **Liikumise põhimõte** oli mulle seega teada. Tagantjärele otsustades oleks võinud teha enne väikesed mudelid. Tol hetkel ei teadnud ma aga, kui palju see kõik aega võtab ning palju mul seda nende tegemiseks üldse on. Tavapärastel hampellmannidel paigutatakse liikuvad käed - jalad keha külge tahapoole. Need võivad olla ühes või kahes osas (ehk liikuda põlve - küünarnuki kohtadelt). Kahes osas sai tehtud narri jalad ning need tulid välja väga liikuvad. Kuna karu oli poolprofiilis, kinnitasin ühe jala ja käe keha peale. Tõmbamise nõõri jaoks tuli teha lisaauk. Nii annab teha küll, aga kõige parem lahendus see siiski polnud – oleks võinud karu ka teistmoodi joonistada. Nuku käed on samuti keha peal, antud juhul andis nõõri siduda nii, et ei pidanud lisaauku tegema. Nuku käte puhul takistas pisut liikuvust nende suund sissepoole – käed kippusid risti minema ning üksteise taha kinni jääma. Narri ja legomehikese käed kukkusid vahepeal keha peale. Kuna nad olid kinnitatud taha, kiilusid nad suurema hoo juures kinni.

Et **materjali optimaalselt kasutada**, joonistasin paberi peale valmis lõplikus suuruses tegelased. Nii sai enamvähem arvestada, kui pikad peavad detailid olema proportsioonis üldpikkusega. Joonistasin ülekatteta, detailid kõrvuti, siis sai paberist väljalõigatud detaile kasutada lõigetena (Joonised 22-23). Tekkinud jääkidest saime pärast välja lõigata hobuse peade šabloonid meisterdamiseks. Lõikasin vahetatava teraga skalpelliga. Lõikematiks oli vineerist plaat ja lõikamiseks kulus mitu tera.

Joonised 22-23. Hampellmannide detailide paigutamine. (Autori fotod)

Hampellmannid tulid graafiliselt **must-valged**. Pärast detailide väljalõikamist tuli markeriga ettejoonistatu tugevamaks joonistada ning teha näod ja muud lisad. Plaadi paksuse-serva ei hakanud ma nii aja kui markeri kokkuhoiu mõttes mustaks värvima. Kuna

Rakvere teatri sisekujunduses on kasutatud sama värvikombinatsiooni, tundus selline mõte sobilik. Teisi, värvilisi eksponaate ning esemeid oli jõulumaal küllaga.

Hampelmannide **kokkupanemiseks** riputasin kehad üles maalisaaalis oleva tala külge. Liikuvad detailid (käed - jalad) kinnitasin poltide ja lukustatavate mutritega. Ette sai augurauaga tehtud augud. Iga liikumise jaoks on kaks auku – ühest läks läbi detaile ühendav polt, teisest tõmbamise nõör. Jäsemete liikumine sõltub nende aukude paigutusest. Ka tekkis juba siis kahtlus, kas nõör ei hakka neid auke lõhkuma. Mõned augud tuligi tugevda. Selleks liimisin augu ümber mõlemale poole suured seibid.

Hampelmannide trepi käsipuude külge **paigaldamiseks** oli teatris oma süsteem ja sellega tegelesid töömehed. Jõulumaa lõpuni pidas vastu kaks, teised kukkusid tegevuse käigus alla ja läksid katki. Oli ka näha, et lapsed kippusid neid üsna jõuliselt tõmbama. Suurte mõõtmete tõttu võisid nad mõjuda raskematena, et ongi rohkem jõudu vaja rakendada.

3.2.2. Hobused

Minu ülesandeks jäi teha kepphobused, millega lapsed saaksid „ratsutada“. Teatrist sain selleks tarbeks kotiriide jääke, oma lapsepõlve ajast mäletan jällegi puust, värvitud kepphobuseid. Internetis pildimaterjaliga tutvudes võib leida väga erinevaid lähenemisi ja lahendusi. Otsustasin teha enda võimaluste piires kõik hobused vähemalt mingi erinevusega, et ei oleks kahte ühesugust, et viidata võimaluste paljususele. Alati võib loota, et need kepphobused inspireerivad mõnda lapsevanemat, kes koos lastega teatrit külastavad, koduski sellist meisterdama.

Materjali kogudes sain muuhulgas teada, et Soomes on juba aastaid kepphobuse-hullus, mis on jõudnud nii kinolinale kui ka välismaa meedia huviorbiiti. Puidust pulkade otsa kinnitatud pehmete hobusepeadega ei karata niisama vaid võetakse omavahel ka mõõtu. „Kepphobusõit on tegelikult üsna nõudlik ala: puuhobuga ratsutamine nõuab oma keha kontrollimist ja üle takistuste hüppamist, samal ajal jalgade vahel mänguhobust balansseerides.“ (Kõrvits, 2017, Postimees 2017) Selle ala harrastajaid pidavat olema juba üle 10 000 ja see on tunduvalt rahakotisõbralikum kui päris loomaga tegelemine. Kepphobusõidust on Soomes tehtud hiljuti ka dokumentaalfilm "Hobbyhorse Revolution". (sammas, 2017)

Tegin kokku viis hobust: ühe villasest sokist, kaks kottiriidest ja kaks puust.

Villasest sokist hobuse puhul võlus mind materjali kättesaadavus ja põhivormi olemasolu (Joonis 24) . Sellise hobusepea valmistamisega saaks hakkama peaaegu igaüks. Soki peab vaid kinnitama kepi külge, toppima täis ning lisama tegija arvates olulised detailid, et hobuse muljet saavutada (silmad, lakk). Detailide materjali valikul on tohutult variante tegija oskusi ja võimalusi arvestades. Minu sokihobusel ongi vaid kõige kättesaadavamad, kannaga nõopidest silmad ning lõngast lakk. Lõng sai sukanõela abil pikkade aasadena soki külge aetud, siis aasad lahti lõigatud ning topeltsõlmega kinnitatud.

Joonis 24. Villasest sokist hobune. (Autori foto)

Kotiriidest hobusepeade puhul on erinevad lõikeid ja detailid. Ühe hobuse tegemisel on viimistlemise juures piiratud samast kotiriidest harutatud laka, ringselt heegeldatud silmade ja mõningase tikkimisega, et näeks välja lihtne, maalähedane nagu vanasti võis olla (Joonis 25). Lakk on kahekordsest riideribast, mille välimisest servast sai pärast pea külge kinnitamist lõngad ära tõmmatud (nagu narmaste harutamine). Heegeldatud silmadele tikkisin aluskangaga toon-toonis laud ja otsaesisele sama lõngaga mõned ilmestavad pisted. Lõikeliselt on kahe profiilitüki vahele õmmeldud peale paksust andev riba. Kolmnurksed kõrvad on volditult paigutatud õmbluse vahele. Teist tehes pidasin vaatamata kotiriidele (see materjal oli lihtsalt olemas ja plüüs või mingi muu karvane materjal oleks stiilsem olnud) silmas tänapäevaseid peenutsevamaid tööstuslikke mänguasju (Joonis 26) . Lõikelt on see lihtne - kaks hobuse profiiliga tükki on kokku õmmeldud. Nina ja pea peale sai lisatud voldid, et täistoppimisel kuju ümaram jääks. Teistsuguse ilme saavutamiseks ei ole selle hobuse silmad päris ringid. Peenemat olekut lisavad stiliseeritud valjad ja ratsmed, mille tegemiseks kasutasin kuldset ja punast nõöri, rõngaid ning musta isoleerteipi. Kõrvade sisemine pool on peenemast ja heledamast linasest kangast, lakk linasest nõörist.

Kotiriide õmblemise teeb komplitseerituks selle hõredus, muutes materialiga kergesti hargnevaks. Selle vältimiseks ja ka selleks, et täidis pärast riidest läbi ei kumaks, triikisin detailidele enne väljalõikamist alla liimiriide.

Joonis 25. Lihtsam kotiriidest hobune.
(Autori foto)

Joonis 26. Peenem kotiriidest hobune.
(Autori foto)

Puust hobusepeade materjaliks on vana, nõukogude-aegse kortermaja aknalaua puit. Üks pea sai hästi üldistava kujuga (Joonis 27), teisele olid kuju osas inspiratsiooniks minu lapsepõlves nähtud mänguasjad (Joonis 28). Ilmestamise osas piirdusin põletamistehnikaga (mingil ajal oli see väga populaarne) ja lahjendatud akrüültindiga koloreerimisega, et jääda vanemaaja-stiili juurde. Lihtsama kujuga pea on „peitsitud“ samuti akrüültindiga. Sellel peal on nahast kõrvad, kahest otsakuti pandud nõõbist silmad, mis on pea külge kinnitatud kontaktliimiga (Joonis 29) ja lõngast lakk. Laka jaoks sai lõngast „peotäied“ sõlmitud kahe pikema lõnga abil (Joonis 30). Puidu külge on lakk kinnitatud klambritega, kõrvad väikeste naeltega

Joonised 27-28. Puust kepphobuste pead. (Autori fotod)

Joonis 29. Kahest nööbist silm. (Autori foto)

Joonis 30. Laka tegemine. (Autori foto)

Joonis 31. Pea täitmine ajalehega. (Autori foto)

Üks vars, mille otsa pead panna, oli mul olemas ja selle sain kodus valmis teha. Valisin selleks sokist pea, sest see oli kõige väiksem, ebamäärasema kujuga ning tundus seetõttu kõige ebastabiilsemalt kinnitatav. Et kepp pärast liikuma ning pealae pealt turritama ei hakkaks, sai kepi otsa teibiga kinnitatud kõigepealt ajalehepaberit (Joonis 31), see andis ka

põhimahu. Pealmiseks kihiks on mahuline vatiin. Teistele peadele pidi varred vaatama teatri puusepp ja kinnitamisega tegeles lõpuks üks meile appi antud töömees. Mina oleksin mõned teistmoodi kinnitanud, natuke rohkem vaeva näinud. Samas ei olnud teiste toimetuste tõttu aega jälgida, millal varred saabuavad ning seda ise teha või ümber teha. Eks tegija vaatas, kuidas tal kõige lihtsam oli - ajast tingitud paratamatu kompromiss.

Täitmiseks kasutasin peale ajalehe ja vatiini veel kaltsu. Laka võiks teha ka kanga või käsitöövildi ribadest, villast/heidest jne.

Kepphobuste teema oli ka **meisterdamise** laua juures. Lastele sai ette valmistatud võimalus vanadest teatri plakatitest välja lõigata kaks hobuse pead. Kleepides need kokku nii, et trükitud pool jääb sisse, saab väljapoole jäävale puhtale poolele oma hobusepea kujundada, kahe detaili vahele varreks grilltikk. Tegime kunstnikuga koos kapa-plaadist **šabloonid** (Joonis 32), mille järgi päid joonistada.

Joonis 32. Šabloonid. (Autori foto)

Internetis pilte vaadates jäi silma ka puuhobuste tüüp, mida võiks nimetada **pukkhobusteks** (Joonis 33). Tundus, et selline sobiks täiendama mänguhobuste teemat, oleks ju sõidu immiterimine sellisel ka teistlaadne kui kepphobustega. Mul õnnestus saada vana puudesaagimise pukk, millest abikaasa kaasabil sellise hobuse omaalgatuslikult ka valmis tegime. Pea ja kael on kahest väiksemast palgijupist, kinnitatud kobade ning naeltega puki külge. Kuna tegemist oli saepukiga, mille peal lõigati palke tükkideks ja mille pealmine pind oli löikejälgedest ebahütlane, sai see kaetud väikese kaltsuvaibaga.

Joonis 33. Pukkhobune. (Autori foto)

3.2.3. Fototaust

Aastaid tagasi maalisin tellimise peale fototausta (Joonis 34). Koolis, kus töötan oli tulemas mardipäev. Huvijuht palus mul teha pilt, mille taustal kostümeeritud mardisandid saaksid ennast jäädvustada. Ta arvas, et see võiks olla selliste vanade fotode stiilis, kus studios taheti maaliga luua mulje nagu oleks pilt tehtud väljas, sellistele fotodele omaselt monokroomselt pruun. Eeskujuks olid mõned eelmise sajandi alguse fotod ja raamat „Eesti rahva rõiva ilu“ (Arbet, 2004), kus on samasugust võtet kasutatud Eesti rahvarõivaste pildistamisel. Sellest raamatust leidsin motiivi enda maali jaoks. Alusmaterjaliks oli suuremõõtmeline vana plakat, mida oli kasutatud reklaamina Tallinna bussiootepaviljonides. Neid anti meile kampaania korras, milles kooliõpilased osalesid plakatite kujundamisel Teeme Ära aktsioonile „Maailmakoristus 2012“. Maalitud on taust akrüülvärvidega. Võtsin selle maali Rakverre kaasa, arvates, et see võiks sobida garderoobide juurde loodava vanema aja ideed kandvasse miljöösse, näiteks heinte taha – saaks kepphobustega pilte teha. Tegelikuses paigutasime selle niikuinii plaanis olnud fotonurka. Valgus sai seal küll selliselt, et kuuse vari jäi sinise laiguna pildile.

Joonis 34. Fototaust. (Autori foto)

3.3. Teised tegevused jõulumaa juures

Selleks, et igapäevastest ruumidest saaks jõulumaa ei piisa teemast ja headest ideedest. Nende realiseerimiseks on hulk lihtsamaid ja keerulisemaid töid, mis tuleb ära teha. Mõned omavad soovitud tulemuse saavutamisel suuremat kaalu kui teised. Lisandub veel arvestamine olemasolevate võimalustega, millised raamid selles osas piiravad, kui palju on raha, aega, inimresursse jne. Selles alapeatükis vaatlen praktilisi tegevusi, millega dekoraator tegelema peab, mida oskama.

Et hakata looma ruumi uut maailma, antud jõulumaa puhul mänguasjade lossi, oli vaja mööblit ja igasuguseid ilmestavaid esemeid. Lossid ei ole ju tühjad ruumid, seda eriti veel laste arvates. Ja samas pidime arvestama, et meil on hulk mänguasju, mille eksponeerimiseks seda mööblit tegelikult vaja oli. Et kõik nukud ja mänguasjad ei oleks tuimalt riulis, sai tekitatud „tubasemad“ alad. Selleks tegime käigu teatri mööblilattu, et **valida välja esemed**, mida meil võiks vaja minna ja need siis majja transportida. Vaja oli lisaks lauda kohvikusse ja meisterdajatele, grmminurka midagi. Mööbliladu on suur ja asjad üsna üksteise otsas hunnikus, aga tagantjärele võib öelda, et meil õnnestus teha suhteliselt optimaalne valik nii stiili kui hulga osas. Samasugused käigud tulid meil ka rekvisiidilattu, et väljapanekuid veelgi ilmestada.

Möödapääsmatu töö oli **värvimine**. Osa riuleid tuli üle värvida, et saavutada ühtlasemat ja neutraalsemat tausta eksponaatidele. Otsustasime teha riulid halliks (Joonis 35). Musta on teatri fuajeede kujunduses isegi ja veidi erinevad tumedamad hallid ei olnud nii kontrastsed

ning võimaldasid ära kasutada erinevaid värvi ülejääke. Värvimine võttis uskumatult kaua aega, seda eriti mööbli valmistamisel tekkivate servade tõttu (Joonis 36). Raamatukogust saadud riiulid jäidki värvimata, sest esiteks polnud selleks lihtsalt aega ja neid oli suurem hulk ühte värvi, mis mõjus ka juba omaette ühtlasemalt (Joonis 37). Värskendamiseks sai üle värvitud mustaga meisterdajatele mõeldud laud ning valge värviga kohvikulaud ja trepp joonistamisseina juures (Joonis 38).

Joonis 35. Halliks värvitud riiulid.
(Autori foto)

Joonis 36. Riiuli värvimine. (Autori foto)

Joonis 37. Raamatukogust saadud riiulid.
(Autori foto)

Joonis 38. Trepp joonistamisseina juures.
(Autori foto)

Eeldatust keerulisemaks osutus **mööbli, riiulite ja vitriinkappide paikapanemine**. Meil oli olemas plaan, mis kuskile läheb ja selle järgi sai asi ka alguses tehtud. Kuna toleks hetkeks olid eksponaatidest kohal vaid Virumaa Muuseumite eksponaadid ja teiste kohta oli vaid eelinfo, kui palju midagi on, tuli tegutseda selle teadmise põhjal. Vahepeal oli asi isegi paigas. Siis tulid aga portselannukud ja muuseumi esemed. Eksponaate sai nii palju,

et need ei mahtunud planeeritud aladele ära. Mööblit tuli ringi tõsta, näiteks tähendas see antiiksema toa laiendamist. Kasutusse läksid ka algul ülejäänud riiulid ja mööbel. Seejuure üritasime veel jälgida, et kõik omavahel kuidagi kokku sobiks, „algmaterjal“ oli ju väga erinev. Arvatust rohkem oli ka hiljem saabunud legosid, aga siis läks meil ruumi tekitamine juba ladusamalt. Heli Mänd tahtis oma asjad ise välja panna. Talle ei sobinud seda ajaliselt teha aga varem, kui neljapäeva õhtul (kontrolletendus reede hommikul ja esietendus laupäeval kell 11). See ala oli õnneks teistest nõ tagapool (jäi koridori tagumisse ossa, kust vähem läbi käiakse) ja sai ka ümbertõstmiste tulemusel nii paika, et asjade saabudes võis need kohe kohale paigutada. Muidugi oleks lihtsam olnud, kui kõik mänguasjad oleks meil juba nädala alguses olemas olnud.

Nende ringitõstmiste tõttu pidime **ümber paigutama** ka eksponaate. See ei olnudki nii lihtne, et laod ühest riiulist teise. Näiteks nukkude paigutamise juures tuli arvestada nende erinevustega. Portselannukkude hulgas oli suuruselt, riietuselt ning ka ilmelt/iseloomult väga erinevusi. Üritasime paigutamise käigus mingi loogika leida. Väiksemad sai tihedamalt kokku pandud ühe kapi riiulitele, suuremad ja uhkemad tahtsid rohkem ruumi ning õhku saada. Paigutasime ka selle järgi, et näiteks daamid ühte kohta, lapsed omaette jne. Huvitav oli see, et mõned nukud oleks riide poolest isegi kõrvuti sobinud, ilmete pärast tuli nad aga eraldi panna. Muuseumi nukud olid veel ka väga erinevatest aegadest. Sellepärast oli meile isegi kergenduseks, et Heli Mänd tahtis oma mänguasjad ise paika panna (ta tunneb ju neid).

Osa atraktsioone eeldas **riputamist**. Selle jaoks on Rakveres juba oma kogemus, kus seintel olevatele piltide riputamiseks mõeldud torude peale kinnitatakse puust latid (Joonis 39). Nende külge saab siis kinnitada asju, mis peavad olema ruumi keskel mitte seinte ääres (trikotaažist torud ja ämbrid). Piltide ja muu sellise riputamiseks on erineva pikkusega peenest traadist konksud, mis teeb selle töö mugavamaks ja kiiremaks (Joonis 40). Kasutasime neid mänguasjade seinte peale riputamiseks, et mänguasjade nurgas eriti mänguasjalist muljet saavutada. Samade konksudega said lõpuks seintele ka jõulumaa tarvis lustlikumaks kujundatud näitlejate pildid, mis kunstnik oli juba varem valmis joonistanud (Joonis 41). Need oli vaja kapa-plaadi peale liimida ja välja lõigata. Samuti kirjutasin eespool hampelmannide puhul trepifuaajees tekitatud riputamise võimalusest. Seda sai kasutatud lennukite püüdmise kanga ülespanemise jaoks. Kangas tuli sättida ka ümber heinte-ala, et sodi ja tolm kogu garderoobi laiali ei läheks. Et ikkagi kogu miljööd

lossilikumaks kujundada, sättisime kangaid ka saali ukse kohale, trepifuaajee akendele ja veel mõnda kohta koridorides (Joonised 42-43).

Joonis 39. Latid, mille külge kinnitatakse atraktsioonid. (Autori foto)

Joonis 40. Konksudega riputatud mänguasjad. (Autori foto)

Joonis 41. Näitlejate pildid. (Autori foto)

Joonised 42-43. Drapeeritud kangad. (Autori foto)

Kuna väga paljud näituseosa eksponaadid olid lahtiselt, pidime paigaldama **piirded**. Et neid paremini näha oleks, oli vaja sinna midagi erksat külge panna – nukulikult punased lipsukesed (joonis 44).

Joonis 44. Punased lipsud piiretel. (Autori foto)

Ajapuuduses jäid mõned ideed **realiseetumata**. Teha ei jõudnud me valguskile jääkidest vitraaži publikukoridori ümmarguse akna ette, mis jäi portselannukkude nurka. See oleks kindlasti aidanud toretseva detailina lossilikumat muljet saavutada. Tavaliselt tehakse midagi ka maja ette. Mõtlesime algul lumeveskit. Kunstnik arvas, et see on laval juba olemas. Et ära kasutada olemasolevaid asju, konkreetselt suurt rauast, ühe suure ja teise väikse rattaga jalgratast, tuli idee teha sinna otsa üks lapse kuju, kes teatri poole sõidab. Võibolla annab neid mõtteid kunagi tulevikus ellu viia. Kuna me maja ette midagi valmistada ei jõudnud, siis kinnitasime vähemalt maja ees olevate „kaduvikumeeste“ skulptuuride külge väikseid mänguasju justkui „tüütuid putukaid“.

3.4. Sildid jõulumaaale

Kombeks on jõulumaa varustada siltidega, mida oli vaja kollektsioonidele, et ära märkida nende omanikud (nii eraisikud kui ka Virumaa Muuseumid), kohtade tähistamiseks (nt GRIMMINURK, NÄITUS) ning viitamiseks, mida kuskil teha võiks (nt HULLA HEINTES, JOONISTA OMA MÄNGUASI). Näituse osas lisasime mõned meeldetuletavad sildid (nt VAADATAKSE SILMADEGA (Joonis 45)).

Siltide tegemine võttis suhteliselt palju aega, sellega tegelesime juba peale kontrolletendust. Nii mõnelgi puhul oli peamurdmist sõnastamisega, seda eriti tegevuste juures. Valmistasime need kapa-plaadist. Siltide puhul mina kirjutasin. Tegin seda roheline markeriga. Kunstnik tegi muude toimetamiste vahelt tähtedele hõbedased kontuurid ning riputas sildid üles. Lõikasin sildid välja peale kirjutamist, nii toimides sai materjali kokku

hoida, paigutada teksti vastavalt plaadil olevale ruumile. Sildid olid ka vastavalt sisule erineva suurusega.

Joonis 45. Erinevad sildid. (Autori foto)

Kunstnik arvas, et tekst ja kuju võiksid olla vabad, mitte rangelt joone järgi. Kuna mina kirjutajana „deformeerisin“ kirja algul vähem, kui kunstnik oleks seda teinud, jäime lõpuks klassikalise lahenduse juurde. Seetõttu ei saanud esimesed nii korrektsed kui viimased.

Ilukirja-õpet olen pisut saanud keskkooli päevil ning Tallinna Pedagoogilises Instituudis õppides. Kuna see tegevus on mulle alati meeldinud, ma ei ole seda peljanud, olen selliste kirjutamistega elus ennegi kokku puutunud. Alguses andis tunda, et viimasel ajal on praktikat vähe, kiri ei tulnud minu enda meelest nii hea, kui parimatel päevadel. See on ka selline ala, mis tahab harjutamist ning pidevamat tegelemist saada. Täna kasutatakse väga palju väljatrükkimist (printimist), sest see on lihtsaks ja kättesaadavaks muutunud. Nagu päriselt maalitud dekoratsioonide puhul, tundub ka käsitsi kirjutamine kuidagi isiklikum.

KOKKUVÕTE

Minu lõputöö loov-praktiliseks osaks oli olla toeks kunstnikule Rakvere Teatri 2017. aasta jõulumaa loomisel. Jõulumaa on osa projektist, mille moodustavad lasteetendus, mängumaa ja kinke jagav jõuluvana. Olin seotud nendest mängumaaga, mis asub teatri publikufuajeedes ja on mingil moel seotud lavastuse maailmaga. Tavaliselt on seal võimalus vaadata mõnda väljapanekut, meisterdada, joonistada. Alati on ka mängumaadele omaselt mitmeid erinevaid võimalusi aktiivseks tegevuseks (turnida, täpsust visata vm). Nende valmistamisega olidki minu tööd seotud.

Üheks minu ülesandeks oli teha valmis mõned asjad (hampelmannid, kepphobused). Osa neist valmistasin Rakveres, osa kodus. Ajalist ja intensiivsusest kõige mahukam oli nädal enne esietendust, kui käisin mängumaad teatris üles panemas. Sellesse nädalasse mahtus väga palju erinevaid tegevusi.

Ajakirjas „Teater. Muusika. Kino“ ilmunud usutluses toob teatrikunsti visuaaltehnoloogia programmijuht, dekoratsioonimaali lektor Eve Komissarov vastates küsimusele: „kelleks te oma õpilasi kujundate?“, välja omadused, milline võiks olla selle eriala lõpetaja. Selle järgi peaks ta olema **avatud, iseseisvalt mõtlev** inimene, kes on valmis töötama **meeskonnas**, peaks suutma **ellu viia enda ja teiste ideid**, olles seejuures orienteeritud **maksimaalse tulemuse** saavutamisele ja pidades samal ajal silmas **ajaresurssi**. Eriala eesmärk on koolitada loov-tehnilisi töötajaid, kes on võimelised **loomingulises protsessis kaasa rääkima, lahendusi välja pakkuma** ja oma **tööd analüüsima**. Kooli lõpetamine ei tähenda, et oled oma erialal valmis professionaal, oluline on teadmine, et pead olema valmis **katsetusteks ja enesetäiendamiseks**. Selle valdkonna puhul ei ole olemas **lõplikke ja alati töötavaid lahendusi**. (Kann, 2018) Minu dekoraator–butafoori eriala lõputöö Rakvere teatris, laste jõluetenduse juurde kuuluva jõulumaa loomisel puudutas kõiki eelnevas vastuses väljatoodud tahke. See oli nagu kompleksülesanne.

Eriliselt andis tunda ajafaktor. Juba pakkumise üle Rakveres jõulumaad teha mõtlesin väga põhjalikult järele, sest see projekt langes minu jaoks väga tihedasse perioodi. Väga tihe ning intensiivne oli ka paigaldamise nädal.

Olen siiski väga rahul, et ma jõulumaa lõputööks valisin. Tegemiste kunstilise, tehnilise ja praktilise poole pealt oli töö mulle suhteliselt tuttav. See võimaldas olla iseseisev ja pakkuda välja ka oma lahendusi (pukkhobune, fototaust, asjade valimised-paigutamised, värvimised, riputamised jne.). Kunstniku jaoks tegi see asja kindlasti lihtsamaks. Kogemus oli tegeleda sellises mahus ülesandega. Seejuures sain abiks olla algsete ideede täiustamisel ja nende teostamiseks lahenduste leidmisel (nt meisterdamise ülesanne, objekt maja ette jne). Need olid täpselt fikseerimata ja arenesid pidevalt.

Kui hinnata mänguasjalossi-teema realiseerumist, siis mänguasju oli jõulumaal tõesti palju. Lossilikum oleks võinud olla nii atraktsioonide valikul kui kujunduslikus osas. Siinkohal pidi aga arvestama, et tegemist oli nn mängumaa formaadiga ja piiratud võimalustega (eelarve, aeg, ettevalmistava meeskonna suurus). Tajutav oli garderoobi korruse vanema aja idee. Algne mõte oli, et aeg liiguks iga korrusega rohkem tänapäeva poole. See mõte ei tulnud välja, sellisel juhul oleks Pet Shop'id ja legod pidanud olema näiteks tantsutoa juures. Tehnilise poole pealt sai teostatud kõik plaanis olnud atraktsioonid, mõni oleks võinud pisut täiuslikum olla (hampelmann, trikootaazist torude juurde oleks võinud mõne inspireeriva foto lisada). Kujunduse osas jäid ajapuudusel mõned algsed ideed teostamata (vitraaž, rattal laps maja ette). Alati saab paremini!

Väga õpetlik ja uusi teadmisi andev oli ka tehtud töö kirjalik analüüsimine.

Täitsin eesmärgi kunstnikule võimalikult palju abis olles saada hindamatu kogemus. Tundsin, et sain hästi hakkama, seda ka kohalike kinnitusel. Kõik see oli väga meeldiv.

KASUTATUD ALLIKAD

- Apollo. 2018. Timbu-Limbu õukond ja lumemõldrid. <https://www.apollo.ee/timbu-limbu-oukond-ja-lumemoldrid.html> (06.05.2018)
- Arbet, S. 2004. Eesti rahva rõiva ilu. Kuda rahvas, nõnda rõõvas. Tallinn: Kirjastus Varrak.
- Kann, K. 2018 Haridusest ja kasvatuses TÕ Viljandi Kultuuriakadeemia etenduskunstide osakonnas. *Teater. Muusika. Kino*, nr 3. <http://www.temuki.ee/archives/1788> (15.03.2018)
- Karulin, O. 2013. Rakvere Teater „täismängude” otsinguil aastail 1985–2009. [Dokoritöö]. Juh: Anneli Saro. Tartu Ülikool. Tartu Ülikooli Kirjastus. Tartu. http://dspace.ut.ee/bitstream/handle/10062/29976/karulin_ott.pdf?sequence=1 (05.04.2017)
- Klaats, Erika 1995. On publikut, on teater. *Maaleht*, 19.10.
- Kutsekoda. 2018. Kutsestandard. Kunstnik-dekoraator, tase 7. <https://www.kutsekoda.ee/et/kutseregister/kutsestandardid/10471489/pdf/kunstnikdekorator-tase-7.5.et.pdf> (02.05.2018)
- Kõrvits, G. 2017. NÕÕ! Kui hobust ei jaksu osta, siis proovi uut trendi, kepphobusega ratsutamist! *Õhtuleht*, 07.04. <https://www.oh tuleht.ee/797898/noo-kui-hobust-ei-jaksa-osta-siis-proovi-uut-trendi-kepphobusega-ratsutamist> (03.04.2018)
- Postimees. 2017. Hobu-hullus, mis levib üle maailma ja jõuab kinolinale. *Postimees*. 07.04. <https://soome100.postimees.ee/4073039/hobu-hullus-mis-levib-ule-maailma-ja-jouab-kinolinale> (03.04.2018)
- Tartu Kunstikool. 2018. Dekoraator. <http://www.tartukunstikool.ee/dekoraator/> (15.04.2018)

SUMMARY

The creative-practical part of my graduation thesis was participating in the creation of Rakvere Theatre's 2017 Christmas Land as an assistant to the artist. The Christmas Land is a project consisting of a children's play, playland and a Santa Claus who gives presents. I was involved with the playland, which is located in the public lobby and is in some ways connected to the world of the children's play. There, one can usually see an exhibition, make something or draw. As is usual for playlands, there are many opportunities for activities such as climbing or throwing contests.

One of my tasks was to construct some props (jumping jacks and stick horses). I constructed some of them in Rakvere, some in my home. The most time-sensitive and intense period was the week before the premiere during which I was building the playland. During that week I performed many different tasks. I felt I could be of use and according to locals I performed my tasks well.

In the written part of my thesis I describe constructing the props, what were my starting points and why and how I did something. I give an overview of the activities during the aforementioned week and their time distribution. One chapter deals with the tradition of the Christmas Land and the observed principles. In a separate chapter I dissect the nature of the vocation of a decorator.

I fulfilled the goal of gaining priceless experience by helping the artist as much as possible.

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina Ülle Saluvere

(sünnikuupäev: 03.05.1969)

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose

Dekoraator-butafoori töid Rakvere Teatri 2017. aasta jõulumaa loomisel,

mille juhendaja on Kersti Rattus,

1.1.reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;

1.2.üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.

2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.

3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Viljandis, 21.05.2018.